

en. Met de
hij trouw in
lerende op-
des Woords.
in oorlog en
als hij trok
e aanspoor-
sprak?
ten zoo snel.
rd de betee-
in de tijden
schetsen, op-
van zijn ge-
e ook dank-
is toegezegd
at de Uitge-
t alsnog te

in de jaren
stanties hier-
at ons even
us werd ge-
mogen pu-

den nadruk.
Dr Dam als:
r wel abon-
hebben be-
aderen. Men
ruchten af-

id — want
rein min of
ensche wijs-
ng van deze
dachten tot
n leven toe.
oof er gaapt
mond van
En scherpe
onze dagen
he invloeden
geen intel-
beoogt niet
niet minder
gen geloofs-

gedwongen
ons steeds
en inhoud
ht verdient.
t besef niet
hten goeden
n oplossing
de Dr Dam
be vruchten
bied in dit
n, dat vele
biv, inzake
de gemeene
de wijze van
holen. Door
emt, zal hij
belangstel-

om behalve
ndelen, niet
et de Uit-
ratuur toe-
van één der
vrijheid der
behandeling
Na een be-
„Een ver-
wijsgeer en
h, De wijs-
levens goed,
jd met zich-
nal, waarna
lten uit de
pictetus be-
stukken be-
gelijk, terug
plaats vond
helft wordt
ons verwijst

waarde van
i onderwijs-
l de ouders
n nog eens
len Heiland
Christelijk
eiligde per-
en een on-
duisternis,

litteratuur
en omtrent
Schriftuur-
op concreet
en, die hier
zelf rijzen?
ven de ver-
kunst van
piratie, „De
en littera-

tuur met tendentie, Beoordeeling van tendentie, Vorm en inhoud onderscheiden, Vorm en inhoud in hun samenhang, Een Calvinistische stijl?

Wordt in den aanvang de moeilijkheid dezer toepassing ootmoedig erkend, niet minder klaar wordt de noodzaak dier toepassing geloovig beleiden en haar aard scherp gekarakteriseerd: „Een toepassing die niet berust op een louter verstandelijke uitwerking van algemeene gedachten, maar het hart vraagt van den mensch, die den geur der kennis Gods (2 Cor. 2 vs 14) ademt en alleen dan op de goede wijze tot stand komt, wanneer die kennis van het begin tot het eind de kennisneming van het te beoordeelen werk naar

Hoe men op Zaterdagmiddag synodaal kan worden

EEN HAAGS RECEPT EN EEN DELFHAVENSE GEBRUIKSAANWIJZING.

Onder dit opschrift schrijft ds Francke in zijn kerkblad:

Bovenstaande titel is waarlijk niet ironisch, noch sarcastisch, noch satirisch bedoeld. „Bedoeld noch gezegd“, maar de waarachtige omschrijving en samenvatting van een onbegrijpelijk droef gebeuren. Men leze slechts het volgende, dat aandoet als spel, maar dan een spelen met de kerk, met de Koning der kerk, met Zijn waarheid en Zijn recht.

Zaterdag 4 Maart zijn er enkele brieven van leden, waaronder ouderling A. v. d. Wilde en diaken G. v. Kesteren, bij de scriba van Delfshavens kerk ingekomen, welke kortweg constateren, zonder enig bewijs, dat door de besluiten van de gebonden Haagse Synode de gronden voor de vrijmaking van '44 zijn weggenomen en gevraagd wordt met de gebonden kerkeraad van Delfshaven zo spoedig mogelijk contact op te nemen om de hereniging te regelen.

Maandagavond 6 Maart in onze kerkeraad (zonder diakenen) de brieven gelezen en besproken en aan br v. d. Wilde aangetoond, dat zijn constatering in strijd met de feiten is. Een antwoord van enkele getypte vellen (dus uitvoerig) aangenomen en de andere dag verzonden. Br v. d. Wilde zeide er nog eens over te zullen nadenken. Hij kreeg het uitvoerige antwoord eerst na een paar dagen.

Antwoord is echter nauw ontvangen en door br v. d. Wilde nog niet eens, of Dinsdagavond 7 Maart vergadering, onder leiding van genoemde A. v. d. Wilde. Besloten: brief voor contactopneming met gebonden kerkeraad van Delfshaven te verzenden. Woensdagavond 8 Maart vergadert de gebonden kerkeraad en die behandelt genoemde brief en henoemt een commissie voor samenspreking met de briefschrijvers.

Vrijdagavond 10 Maart laten A. v. d. Wilde en G. van Kesteren enkele anderen de synodocraat Westrate uit Vlaardingen optreden. Convocaties aan onze leden gezonden en ontvangen op Donderdag 9 Maart! Na afloop van die vergadering kon je in de consistorie je opgeven voor „samenspreking“ (lees: uitlevering). De gebonden deputatie stond sinds 8 Maart al gereed! De gebonden kerkeraadsvergadering voor Zaterdagmiddag was al bepaald!

Zaterdagmiddag 11 Maart praten A. v. d. Wilde, G. v. Kesteren en nog 3 samen met de gebonden kerkeraads-deputatie en stellen „de acte van hereniging“ op.

Gebonden kerkeraad vergadert om 4 uur. Kerkeraad neemt „de acte van hereniging“ aan en A. v. d. Wilde, G. van Kesteren en die drie anderen komen op uitnodiging al op de gebonden kerkeraadsvergadering! Treffende ontmoeting! Ds van Wijk, die in '44 aan Ds Knoop de leiding ontfsuselde en de trouwe broeders in de kerkeraad uitwierp en dat met al zijn macht heeft gedankt en geboden!

Treffend! Zaterdagavond 11 Maart samenkomst van diegenen, die vorige avond zich opgaven voor „samenspreking“, onder leiding van A. v. d. Wilde. De 's middags opgestelde en bereids door de gebonden kerkeraad reeds aangenomen „acte van hereniging“ aan „de samenspreking“ voorgelegd!

Was niet alles prachtig geregeld? De „samenspreking“ was ook al gehouden! Welnu: is u het met de opgestelde „acte“ eens? Ach, even een kink in de kabel: sommigen zaten nog wat met die schorsingen en afzettingen en zo. Toen hebben ze Ds Js v. d. Linden laten aanrukken! Die heeft over de wijze, let wel: de wijze van de schorsing van Prof. Schilder heel aardige dingen gezegd, b.v. dat je elkaar in de verschillende meningen (!) daarover kunt tolereren!

Daarna hebben A. v. d. Wilde en G. v. Kesteren de namen opgenomen van hen, die zich nu „herenigd“ achten! Handtekeningen plaats glad overbodig! Handelden „de ambtsdragers“ A. v. d. Wilde en G. v. Kesteren niet voor „een deel der gemeente“, dat ze „ambtelijk“ vertegenwoordigden?!

's Avonds door de „vertegenwoordigende ambtsdragers“ de namen ingeleverd. Des Zondagsmorgens de namen in de gebonden kerk afgelezen, voorts A. v. d. Wilde als ouderling in de bank, G. v. Kesteren als diaken! Zo werden op die Zaterdagmiddag 48 zielen (waaronder 18 kinderen) even synodaal!

Zaterdagmiddag vergaderde onze kerkeraad naar aanleiding van de schismatieke daden der beide ambtsdragers op Vrijdagavond (vergadering met de synodocraat Westrate als spreker en „voorlichter“) maatregelen te nemen. Ouderling v. d. Wilde werd ook geconvoceerd, doch hij zei, dat 's middag al was bezet! Nu, dat is achteraf uit 't bovenstaande relaas wel gebleken! Zijn middag en avond waren inderdaad druk bezet!

Alles bijeen en elk ding afzonderlijk genomen: prachthandelingen van „ambtsdragers“! Een pracht van een kerkstijl! Je reinste scheurmaking! Alles van tevoren haast tot op de minuut geregeld, om 's Zondags toch maar klaar te zijn! Spelen met ambtseden! Spelen met mensen! Alles met een ongelooflijke haast en als in een roes! Een gebonden kerkeraad, welke wacht op een lijst

zijn strekking en zijn vorm draagt en leidt“.

Zoo vormt dit artikel, dat ruim 60 pagg. telt, een passende aanvulling. Waarschijnlijk zal het vanwege het onderwerp dat het behandelt in nog breder kring aandacht trekken, dan het eerste gedeelte.

Het boek werd in een keurigen band uitgegeven. De foto van den schrijver, die op verzoek van de uitgevers werd toegevoegd, zou beter tot haar recht zijn gekomen op een andere papiersoort en had niet op de voorpagina, maar op de keerzijde ervan behoorde te worden geplaatst.

Kampen.

H. M. MULDER.

UIT DE HISTORIE

je namen en zonder ze gesproken of gezien te hebben des Zondagsmorgens even afkondigt, dat „de volgende broeders en zusters van de Geref. Kerk, onderh. art. 31 K.O., in overeenstemming met de door de Haagse Synode genomen besluiten de kerkelijke gemeenschap met ons hebben hersteld“ (Kerkblad der gebonden kerk). „Hartelijk welkom!“ Komt laat ons samen de Heere danken voor dat wonder! Zo sprak en dankte men, naar men meende. Alles naar het Haagse recept met Delfshavense gebruiksaanwijzing! Zouden we voortaan die gebonden Delfshavense kerk maar niet de ongebondene noemen? Want waar zijn de kerkelijke normen? Allang zoek, hopeloos zoek!

Tenslotte: gedateerd 15 Maart sturen zulke lieden aan onze leden nog een gestencild stuk met wat leugens en vrome woorden, waarin ze ook, naar het heet, verantwoording van hun daden afleggen! Ze bieden persoonlijk gesprek aan! Laat ze maar beginnen Heemraadsingel 209b, bij Ds Knoop. Dat lijkt me een best adres om te beginnen! Ze hebben ons niet losgelaten, zeggen ze. En ze bidden nog voor ons ook.

Je zou haast spotten, als het niet zo diep treurig ware. 't Is om te schreien over zoveel onkunde, dwaasheid, verblindheid, ondoordacht spelen met de kerk, zelfhandhaving. — Zie daar dan de „vlucht“, op zogenaamd christelijke wijze gedekt!

De Heere betere het!

Tot zoover ds Francke. Het leek ons goed een en ander vast te leggen als historische bijdrage. K. S.

GRONINGER Brieven

Amice frater,

Mij werd gevraagd: wat is uw oordeel over het nu pas bij Kok — Kampen — verschenen werk van den litterator-filosof J. A. Rispens, een blijkbaar ook in christelijken kring gewaardeerd schrijver; welk boek den titel heeft: De Geest over de wateren.

Ik wil mijn meening omtrent dat door den christelijken uitgever zoo zeer geprezen werk wel zeggen, maar om dit stuk mystiek goed te duiden is het niet kwaad, dat wij ons praatje over den gang der wijsbegeerte na Descartes rustig voortzetten. Dan komt dat boek vanzelf aan de orde.

Ik herhaal nog eens: als wij over deze dingen spreken, dan handelen wij niet maar over een voor ons gewone menschen toch niet te begrijpen wijsheid, maar over wat er in het menschelek hart wordt geworsteld vaak, over wat ons allen in het heel gewoon menschelek leven treft en zoo pijnlijk diep-smartelijk raken kan. Laten wij maar eens door diepe wegen worden geleid, als de vraag naar het „w a a r o m“, opstijgt uit ons opstandig hart! Daar gaat het in alle wijsbegeerte ook om. Zoowel in het denken der heidenen, als in dat der groote wijsgeeren in het christenland, de eeuwen door, tot in de kroegfilosofie van den modernen wijze Sartre toe, die ook ten onzent op het toneel verschijnt, in dubbel zin. Want hij hult zijn wijsheid in tooneelstuk, roman, en wetenschappelijk betoog.

Nu wees ik er op, dat Descartes nog sprak van een klooger wezen. Hij zei: het resultaat van ons denken, klaar en helder denken, zal juist moeten zijn, want God legde het fundament daartoe, de „eeuwige waarheden“, in onze geest, en Hij zal ons toch niet willen bedriegen.

't Ging er dus ook bij hem om, dat wij alles, wat wij zien en ervaren, zullen leeren begrijpen en door onze rede beheerschen. Maar voor het geloof werd toch eenige plaats gelaten.

Spinoza ging veel verder. Hij dacht tot het einde toe, naar hij zeide, door. De natuur is God, God is de natuur. En beide zijn gebonden door de onoverbidelijke wet der noodwendigheid. Zoals het gaat in het leven zoo moet het gaan. Daar is geen ontkomen aan.

En nu niet lachen, niet weenen, niet jammeren, niet verwenschen, niet vloeken, maar — verstaan. En deze ijskoude redeneering trachtte hij dan met het warme licht eener wijsgeerige liefde te doorglooven; zoals het dan gaat en moet gaan, zoo moet de mensch het aanvaarden en liefhebben ook.

Maar wat deze wijsgeer in zijn eenzaam overdenken, zijn rationalisme, huwend aan zuster-mystiek — want zij zijn van één en dezelfde familie — zich dan kon verbeelden, dat kon Kant toch niet voldoen.

Het is toch ook verschrikkelijk. Daar is dan een wet, die alles beheerscht in den eeuwigden gang van oorzaak en gevolg; alles verloopt, als Hegel het zei, zoals het verlopen moet, en de arme mensch wordt in de onverbreekbare ketenen van die wet der noodwendigheid gebonden. Daar is niets aan te doen. Hij is de slaaf van zijn eigen denken.

Is er dan niets dan dit ijzeren noodlot?

Descartes sprak dan nog van een hooger wezen, op hetwelk hij nog een beroep wilde doen.

Maar Leibniz was daarmee niet tevreden. Dan zou er nog afhankelijkheid zijn voor het hooge menschelek denken — van in onze ziel door God gelegde „eeuwige waarheden“? Dat was toch de hooge wijsbegeerte ten gronde richten. Dan kon de wijsgeer wel ophouden.

En Kant was het daarmee wel eens.

Zie eens, dus schreef hij: als wij omtrent den oorsprong van ons „Erkennen“, in ons verstaan der dingen — mengen die „Deus ex machina“, dan is dat toch het ongerijmdste van alles wat men kiezen kan. Die „Deus ex machina“ wil zeggen: de god uit de tooneelmachine. Als een dichter der oudheid door de gebrekkige dramatische ontwikkeling in zijn stuk met de ontkenning verlegen was, en zoo gaat het ook wel met den romanschrijver, nam hij zijn toevlucht tot de verschijning van een god, die dan op deze of die manier een einde aan de zaak maakte.

Welnu, dus zegt Kant: als wij wijsgeeren zoo doen, strookt dat toch niet met onze hooge wijsheid.

Maar — die onverbiddelijke wet der natuur, die ons omringt en waarvan wij zelve een stukje zijn, greep hem toch dermate aan, dat hij een weg zocht voor de vrijheid van den mensch.

En daartoe diende hem dan dat „verborgene“ achter de verschijning, waarmede hij eigenlijk doelde op de zedelijke wereld, de wereld van onze beslissingen en onze verantwoordelijkheid: de zgn. praktische rede. En voor die verborgen wereld achter de wereld, die wij zien en tasten kunnen, gaf toen Kant ook de wet: de regels, die ons van het kwade afkeeren en ons er toe brengen het goede te doen, het volgen der deugd om de deugd zelve; veel voornamer dan wat dan de eenvoudige christen zou doen, die immers goed wil zijn, omdat de ondeugd bestraft, de deugd beloond wordt, hetzij hier beneden, dan wel in de eeuwigheid. Zoo spraken ook Socrates en Plato eveneens van het goede, de gerechtigheid enz.

De mensch kon dan door de eigen kracht het goede kiezen; hier was de regel, het „gij zult“, het postulaat der vrijheid.

Hier was de mensch geen slaaf meer, maar ten volle koning.

Dus bleef er na het weten plaats voor wat Kant „geloof“ noemde.

Wij moeten niet meenen, dat de gewone menschen heel ver van deze wijsheid af staan. Al die menschen ook onder ons, die het zoo druk hebben over de „pluriforme kerk“, de zichtbare kerken, maar dan daarboven, daarachter die onzichtbare kerk zich denken, de ware kerk, maken gebruik van deze ijdele filosofie.

In de kerk en in de politiek. In de gereformeerde kerk en in de antirevolutionaire partij, in de vakbeweging enz.

Zoo ontkomt men aan die lastige „kerkelijke verdeeldheid“. Zie: die zichtbare kerken zijn maar „verschijningen“. Maar daarachter ligt dan dat „verborgene“, „das Ding an sich“; het wezenlijke: de onzichtbare kerk. Men spreekt daar dan heel oprecht vroom over, maar is meteen van alle moeilijkheden af, die in het leven zoo kunnen voorkomen: in de keuze der zichtbare kerk, in de politiek, bij verlovings en huwelijks enz.

Wie zal zeggen waartoe die onderscheiding van verschijning en wezen, van zichtbare en onzichtbare kerk ons arglistig hart niet kan dienen? Want van datgene, dat onzichtbaar is, krijgen wij geen last.

Nu heeft de wijsheid van Kant niet allen bevredigd. Daar was van het begin aan reeds critiek.

Sommige leerlingen van Kant kwamen tot de conclusie, dat hetgeen Kant dan het verborgene noemde eigenlijk niets is. Maar van dat „niets“ kon men dan ook heel wat maken.

Jacobi, een wijze, die thans weinig meer wordt genoemd, zei: wij Kant nog plaats maken voor geloof — in dat verborgene dan —, ik zeg: alles, de geheele wereld en mijn ik, het is alles zaak van geloof, van openbaring Gods, goddelijk wonder. We kunnen geen enkel ding noemen, waarbij het geloof niet te pas komt. De schoenmaker, die niet van harte aan het leer en zijn werk geloofd, kan geen paar schoenen te voorschijn brengen.

In onze dagen riep Oving om een „gezuiverden Kant“. Maar in 1944 verscheen in Bazel een werk van een vrouwelijke wijze, Magdalena Aebi, die zelfs van Kant's zuivere rede, de wetgeving dan voor de wereld, die wij zien, zeide: berustend op onbegrijpelijkheid. Nu — daar zijn vele menschen vaak bij mee. Als de wijzen, zoals velen thans, onbegrijpelijk zijn, meenen de menschen, dat zij heel diep graven. Een heel erge vergissing.

Maar de Zwitserse filosofe zegt: de problemen, die Kant behandelt, bestaan eenvoudig niet. Alles heeft de waarde van een vals syllogisme.

Voor dat „vreemde“ woord schrikken mijn lezers niet meer, als zij met aandacht Schilder's toelichting